

Eduskunnan sivistysvaliokunta
perjantai 9.11.2018 klo 11.30

Asia: HE 96/2018 vp/Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä

Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää hyvänä sitä, että lakiesityksessä nähdään kotoutumisen edistäminen laaja-alaisena toimintana: *"Kotoutumista edistäviä palveluita järjestettäisiin osana maakunnan järjestämävastuulla olevia kasvupalveluita ja sosiaali- ja terveystalvveluita, kunnallisia peruspalveluita ja kansallista koulutusjärjestelmää sekä muina kotoutumista edistävinä palveluina."*

Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää hyvänä, että *"kotouttamisen kehittämisen kannalta keskeiset ministeriöt määrittelisivät kukin omaa hallinnonalaansa varten kotouttamisen kehittämisen tavoitteet ja toimenpiteet osana hallinnonalaan toiminnan ja talouden suunnittelua."* Tämä varmistaa sen, että palveluiden kehittäminen integroituu keskeiseksi osaksi kunkin hallinnonalan toiminnan ja talouden suunnittelua.

Opetus- ja kulttuuriministeriön sektorilla on tehty lyhyen ajan sisällä useita lainsäädäntöä, rakenteita ja rahoitusta koskevia uudistuksia maahanmuuttajien ja maahanmuuttajataustaisten koulutuksen kehittämiseksi. Erityisesti on toteutettu toimia koulutus- ja työllistymispolkujen nopeuttamiseksi ja tukemiseksi. Aikuisten perusopetus on uudistettu kokonaisuudessaan. Kotivanhempien koulutusmahdollisuuksia on parannettu uudella vapaan sivistystyön koulutuksella; kansanopistoihin, kansalaisopistoihin ja muuhun vapaaseen sivistystyöhön luotiin uusi koulutusmalli erityisesti luku- ja kirjoitustaidon ja suomen kielen opiskeluun. Ammatilliseen koulutukseen pääsyä on edistetty joustavoittamalla kielitaitovaatimuksia. Ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmän ja henkilökohtaisen tuen mekanismien on määrä tukea mm. opintoihin integroitavaa kielenopetusta. Vastuukorkeakoulut huolehtivat korkeakoulutettujen maahanmuuttajien osaamisen dokumentoinnista sekä näiden ohjaamisesta soveltuvien opintojen pariin.

Kunnille on annettu eväitä nopeaan reagointiin maahanmuuttajien määrän kasvaessa - rahoitusjärjestelmä on nyt huomattavasti valmiimpi tilanteeseen, jossa oppilas- tai opiskelijamäärät muuttuvat nopeasti. Syksyllä 2015 osa kunnista oli vaikeassa tilanteessa, kun lasten määrä kasvoi yhtäkkiä poikkeuksellisen paljon. Kunnalla oli velvollisuus järjestää oppivelvollisuusikäisille perusopetusta, mutta valtion peruspalvelujen rahoitus oli tulossa kunnalle ikäluokkien kasvun perusteella vasta parin vuoden viiveellä. Myöskään aikuisten perusopetuksen rahoitus ei ottanut huomioon nopeita muutoksia. Perusopetukseen valmistavan koulutuksen opetuksen rahoitusta muutettiin niin, että perusteena ovat läsnäolokuukaudet ja aikuisten perusopetuksen rahoitusta niin että perusteena ovat suoritettut kurssit.

Opetus- ja kulttuuriministeriön tehtäväkenttä maahanmuuttopolitiikassa on laaja. Ministeriö vastaa maahanmuuttajien perusopetuksesta, ammatillisesta koulutuksesta, korkeakoulutuksesta ja vapaasta sivistystyöstä. Ministeriö huolehtii maahanmuuttajien kulttuurin tukemisesta ja kulttuuripalvelujen saavutettavuudesta myös maahanmuuttajien näkökulmasta, maahanmuuttajia koskevista liikunta-asioista sekä maahanmuuttajanuoria koskevasta nuorisotyöstä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää maahanmuuttoasioiden hallinnointimallia haasteellisena.
"Valtioneuvosto päättäisi kotouttamisen valtakunnallisesta kehittämisestä laatimalla valtion

kotouttamisohjelman neljäksi vuodeksi kerrallaan. Maakunnalle säädettäisiin yleis- ja yhteensovittamisvastuu maahanmuuttajien kotouttamisen kehittämisestä, suunnittelusta ja seurannasta maakunnassa. Kunta säilyisi jatkossakin keskeisenä kotouttamisen toimijana eikä esityksellä muutettaisi kunnan yleisvelvoitetta vastata kunnan maahanmuuttaja-asukkaiden kotoutumista edistävien palveluiden suunnittelusta, kehittämisestä ja järjestämisestä kuntatasolla. Sekä maakunnan että kunnan tulisi edistää kotouttamista monialaisena yhteistyönä.”

On tärkeää, että maakunnat huomioivat suunnittelussaan riittävästi kotoutumisen valtakunnalliset tavoitteet ja että palvelutarjonnassa otetaan huomioon paitsi alueelliset tarpeet myös riittävä yhdenvertaisuus.

Opetus- ja kulttuuriministeriö kiinnittää huomiota esityksen pykälään 62 § Tiedonsaantioikeus, jossa todetaan, että ”*Palveluntuottajalla on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä maakunnalta ja kunnan viranomaiselta sekä toiselta palveluntuottajalta 2 luvussa tarkoitettujen palveluiden järjestämiseksi välttämättömät tiedot.*”

Oppilaitokset ja korkeakoulut voivat mm. edellä kuvattujen lainsäädäntöä ja rakenteita koskevien uudistusten vuoksi nopeuttaa maahanmuuttajien koulutuspolkuja ja työllistymistä merkittävästikin. Tämän toteutuminen edellyttää kuitenkin, että niillä on käytössään opiskelijavalinnan ja opetuksen suunnittelun kannalta riittävät tiedot.

Käytännön esimerkkinä on tilanne, jossa TE-toimisto tekee/teettää maahanmuuttajalle alkukartoituksen ja määrittelee kotoutumissuunnitelmassa seuraavassa vaiheessa sopivaksi etenemiseksi perusopintojen täydentämisen. Oppilaitoksen pitäisi saada jo opiskelijavalintavaiheessa tietää alkukartoituksen oppimisvalmiuksia ja kielitasoa koskeva tulos, jotta osaa arvioida, onko juuri tuo oppilaitos oikea paikka kyseiselle henkilölle (oikea paikka voi olla aikuisten perusopetus, vapaan sivistystyön lukutaitoa vahvistava koulutus tai joskus ammatilliseen valmistava koulutus). Oppilaitos pitäisi siis tulkita 62§:n mukaiseksi palvelun tuottajaksi jo valintavaiheessa. Muussa tapauksessa maahanmuuttaja saattaa ohjautua hänen kannaltaan epätarkoituksenmukaiseen koulutukseen mistä voi olla seurauksena keskeyttäminen ja opiskelupolun katkeaminen.

Maahanmuuttajien koulutus- ja työllistymispolkujen edistämisessä on saatu lupaavia tuloksia toimintamallista, jossa kuntoutuksen, koulutuksen ja työllistymisen palveluja tarjoava koordinoiva taho ohjaa maahanmuuttajia heille soveltuviin koulutus- ja muihin vaihtoehtoihin. Tällainen on esimerkiksi Helsingin kaupungin ylläpitämä Stadin osaamiskeskus. Myös tämänkaltaisen maahanmuuttajien osaamiskeskuksen tai vastaavan organisaatio pitäisi tulkita 62§:n mukaiseksi toimijaksi.

Tehtyjen alkukartoitusten tuloksia koskevan tiedon välittyminen oppilaitoksille ja korkeakouluille sekä mahdollisille muille koordinoiville organisaatioille parantaa opiskeluvalintojen osuvuutta ja vähentää turhaa, moninkertaista testaamista.